

FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

Saodat Yo'ldasheva

Samarqand viloyati xalq ta'limi xodimlarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish
hududiy markazi dotsenti

TA'LIM MAZMUNI VA SAMARADORLINI OSHIRISHDA O'QUV DASTURLARINI MODERNIZATSIYALASHNING ZARURATI

Annotatsiya. Global rivojlanish davrida ta'lim tizimini yangi rivojlanish bosqichiga ko'tarish, barqaror taraqqiyotga hissa qo'sha oladigan raqobatbardosh kadrlarni tayyorlash maqsadida ilg'or milliy va xorijiy tajribalar, xalqaro baholash dasturlari talablari o'rganilib, amaliy jarayonga tatbiq etilishi rejalashtirildi.

Kalit so'zlar: global, ekspert, konsultant, uzviylik.

Global rivojlanish davrida ta'lim tizimini yangi rivojlanish bosqichiga ko'tarish, barqaror taraqqiyotga hissa qo'sha oladigan raqobatbardosh kadrlarni tayyorlash maqsadida ilg'or milliy va xorijiy tajribalar, xalqaro baholash dasturlari talablari o'rganilib, amaliy jarayonga tatbiq etilishi rejalashtirildi. Bu jarayonda ta'limning mazmuni va samaradorligini oshirish uchun o'quv dasturlari, o'qitish metodlari va ta'lim sifatini baholash tizimi qayta ko'rib chiqilib, takomillashtirilish ishlari yo'lga qo'yildi. Umumiy o'rta ta'limning amaldagi o'quv dasturlari va darsliklarning mazmun-mundariyasi

yuzasidan keng jamoatchilikning tanqidiy, tahliliy fikrlari olindi. Ushbu fikrlar asosida umumiy oʻrta taʼlimning Milliy oʻquv dasturi loyihasi ishlab chiqildi va mutaxassislar, xalq taʼlimi xodimlari diqqatiga muhokama uchun tavsiya etildi.

Milliy oʻquv dasturi ishlab chiqilishida qanday shart-sharoitlar yaratildi? Nimalar inobatga olindi? Avvalo, 2020-yil 2-mart kuni 5953-sonli Prezident Farmoni bilan tasdiqlangan “Ilm, maʼrifat va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish yili”da amalga oshirishga oid Davlat dasturining 159-bandida “Umumiy oʻrta taʼlimning Milliy oʻquv dasturini ishlab chiqish” masalasining qoʻyilishi, 2020-yil 6-noyabrdagi “Mamlakatimiz taʼlim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirish, ilm-fan sohasi rivojini jadallashtirishga oid qoʻshimcha chora-tadbirlar toʻgʻrisida”gi 6108-sonli Prezident Farmonining 2-bandida dasturni ishlab chiqishda nazarda tutiladigan masalalar va vazifalarning belgilanishi ahamiyatga molikdir. Mazkur vazifalarning ijrosini taʼminlash maqsadida umumiy oʻrta taʼlimning Milliy oʻquv dasturi loyihasini ishlab chiqish boʻyicha ishchi guruhlar tarkibi shakllantirildi, milliy va xorijiy ekspertlar, konsultantlar belgilandi. Hozirgi kunda Oʻzbekiston Respublikasi Xalq taʼlimi vazirligi huzuridagi Respublika taʼlim markazi va xalqaro ekspertlar tomonidan Milliy oʻquv dasturining loyihasini ishlab chiqish ishlari olib borilmoqda. Faoliyat jarayoniga Singapur, Koreya Respublikasi, AQSH, Gongkong, Finlyandiya va Yaponiya kabi davlatlar tajribalari va metodologiyasi inobatga olindi. UNICEF, USAID va boshqa xalqaro tashkilotlarning konsultantlari bilan tizimli ishlash yoʻlga qoʻyildi. Taʼlimning mazmuniy negizi boʻlgan oʻquv dasturini shakllantirishda bunday jiddiy yondashuv ahamiyatlidir. Xususan, ajdodlarimizdan meros boʻlgan milliy taʼlim-tarbiyaga uygʻun holda zamonaviy yondashuvni singdirish, oʻzaro uzviy fanlarni birlashtirish, oʻquvchilarni kelgusi hayotga tayyorlashga qaratilgan sinflar kesimidagi malaka talablarini ishlab chiqish, oʻquv dasturlaridagi oʻzaro aloqadorlik va uzviylikni taʼminlash, oʻquvchilarning savodxonligi, kompetensiyasi va shaxsiy sifatlarini baholash, kasblarga boʻlgan qiziqishini aniqlash kabi masalalar yaratilayotgan Milliy oʻquv dasturida ifodalanishi maqsad qilib olindi.

Amaldagi oʻquv dasturi bilan Milliy oʻquv dasturi loyihasini qiyosan koʻrib chiqadigan boʻlsak, quyidagilarni qayd etsak boʻladi:

Amaldagi oʻquv dasturi	Milliy oʻquv dasturi
------------------------	----------------------

4 tarkibiy qismdan: tayanch reja, o'quv dasturi, malaka talablari va baholash tizimidan iborat.	6 tarkibiy qismdan: umumta'lim fanlarining konsepsiyalari, tayanch va variativ rejalar, o'quv dasturi, umumta'lim fanlarini o'qitish metodologiyasi, malaka talablari va baholash tizimidan iborat.
chiziqli o'qitish, yodlatishga asoslaniib, 80% nazariya va 20% amaliyotga yo'naltirilgan.	spiralsimon o'qitishga asoslanib, XXI asr ko'nikmalarini rivojlantiriladi, 50% nazariya va 50% amaliyotga yo'naltiriladi.
	Umumta'lim fanlari soni va o'quv yuklamalari optimallashtiriladi, 1-6-sinflarda tabiiy fanlar (Sceince) joriy etiladi
bilimlar hajmi baholanadi	mantiqiy, tanqidiy fikrlash, amaliy ko'nikma va kompetentiyalar baholanadi

Shuningdek, umumta'lim fanlarining konsepsiyasida fanlarni o'qitishdagi muammolar (motivatsiya va mazmun-mundarija bilan bog'liq, metodik xarakterdagi hamda kadrlar bilan bog'liq muammolar), konsepsiyani amalga oshirishning yo'nalishlari va kutilayotgan natijalarning keltirilishi orqali fan ta'limini rivojlantirishda amalga oshiriladigan vazifalarni aniq belgilab olishga imkon beradi. Jumladan, yaqin kelajakda fanni o'qitish o'quv xonalari moddiy-texnik bazasini xalqaro standartlarga muvofiq ta'minlash, raqamli texnologiyalar va ta'lim texnologiyalarining integratsiyasiga erishish, fanga doir elektron kitoblarni mobil uskunalarga yuklab olish maqsadida QR-kod tizimini yaratish kabi amalga oshirilishi zarur bo'lgan vazifalar ham keltirilgan.

Ona tili va adabiyot fanlarining Milliy o'quv dasturlarida bitiruvchilariga qo'yiladigan talablarda shakllantirilishi lozim bo'lgan fanga oid kompetensiyalar yanada aniqlashtirilib berilgan. Masalan, ona tili ta'imi orqali nutqiy kompetensiyalarni, jumladan, og'zak nutq malakasi, yozma nutq malakasi hamda anglash malakasi (o'qib tushunish, yozib tushunish)

kabilarni shakllantirish nazarda tutilgan. Adabiyot fanida ham fanga oid kompetensiyalar 7taga yetkazilgan: asarning asosiy va ikkilamchi g'oyasini (g'oyalarini) aniqlaydi va munosabat bildirish, asardagi eksplitsit (ochiq aytilgan) va impitsit fikrlarni (tagma'nolarni) ilg'ash va xulosa chiqarish, asarning sujetini tushunish, sujet elementlarini ajratishi va asar qurilishiga munosabat bildirish, badiiy tasvir va ifoda vositalarini, lingvistik xususiyatlarni tahlil qilish, asardagi obrazlarni tahlil qilish, ularga munosabat bildirish, hayotdan olingan misollar yordamida asoslab berish, asarning turli talqinlarini solishtirib, o'xshash va farqli jihatlarini aytish, munosabat bildirish, o'qilgan asarlar tahlili asosida ijodiy va tahliliy matnlar yaratish hamda mantiqiy izchillikka rioya qilish kabi kompetensiyalar o'quvchilarda shakllantirilishi e'tiborga olindi.

Xulosa qilib aytganda, xalq ta'limi tizimida ilk bor joriy etilishi kutilayotgan umumiy o'rta ta'limning Milliy o'quv dasturi ta'lim sifatini yangi bosqichga ko'tarishga xizmat qiladi. Milliy o'quv dasturining kelgusida bosqichma-bosqich joriy etilishida va ta'lim sifatini oshirishda har birimiz yakdil bo'lib faoliyat yuritishni asosiy vazifa qilib olishimiz lozim.